

Lesmateriaal

Een goede voorbereiding is het halve werk

In het onderwijs wordt een hoofdstuk meestal afgesloten met een toets. De meeste docenten zullen als voorbereiding op de toets een oefentoets maken. Christine Elout heeft het gehad met de oefentoetsen. Ze ging op zoek naar meer activerende werkvormen voor het herhalen van de lesstof.

Samenvatten

Voor het leren van Maatschappijleer moeten leerlingen kunnen samenvatten. Helaas is samenvatten geen aangeboren vaardigheid. Wanneer de eerste toets in de agenda's staat, is het daarom slim een les aan samenvatten te besteden. Kopieer een paragraaf die voor de toets moet worden geleerd. Laat iedere leerling in elke alinea van de gekopieerde paragraaf één kernzin onderstrepen. Laat de klas in kleine groepen van vier leerlingen bespreken welke zinnen zij hebben onderstreept. Zijn er naast de kernzinnen nog andere zinnen die belangrijke informatie bevatten? Tot slot maken de leerlingen van de onderstreepte zinnen een samenvatting waarbij ze zoveel mogelijk hun eigen woorden gebruiken.

Samenvatten zonder samenvatting

Er zijn meer manieren om een tekst samen te vatten. Zo werkt voor sommige leerlingen beeld beter dan tekst. Laat leerlingen bijvoorbeeld in kleine groepen een collage over een bepaalde paragraaf maken en deze collages aan elkaar presenteren. Ook kan worden ingezoomd op de begrippen in de tekst en kunnen de leerlingen een begrippenpuzzel maken. De docent kan ook een woordzoeker maken (zie pagina 23). Zet onder de woordzoeker niet de begrippen die ze moeten opzoeken, maar de omschrijvingen van de begrippen. De begrippen moeten ze vervolgens uit de woordzoeker halen en achter de omschrijving zetten. Hetzelfde principe kan ook worden toegepast in kruiswoordraadsels. Vermijd frustrerend goochelen met de functie *tabellen* in Word, maar gebruik de puzzelmaker van Discovery Channel (<http://puzzlemaker.discoveryeducation.com>).

Een andere werkvorm om begrippen te oefenen is door leerlingen het juiste begrip bij de juiste omschrijving te laten zoeken. Dit kan door per tweetal een envelop met daarin de kaartjes te geven met de opdracht de juiste kaartjes bij elkaar te leggen. Ook kan iedere leerling een kaartje worden gegeven en de partners elkaar te laten opzoeken.

Rubriceren

Naast het kunnen onderscheiden van hoofd- en bijzaken is het belangrijk dat leerlingen verbanden tussen leerstof zien. Dit kan door de kennis te rubriceren. In het programma *Dit was het nieuws* krijgen deelnemers in de derde ronde vier foto's te zien en moeten zij achterhalen welke foto er niet bij past en waarom. Eenzelfde werkvorm is een actieve manier om de begrippen in een hoofdstuk te herhalen. Probeer het thema in ongeveer tien rubrieken samen te vatten. Elke rubriek moet uit vier begrippen bestaan, waarvan één begrip daar niet in thuishoort. Maak een powerpointpresentatie waarin per dia één rubriek wordt getoond. De leerlingen krijgen per dia ongeveer twee minuten om in tweetallen op papier te beargumenteren welk begrip niet in het rijtje thuishoort. Wanneer alle dia's voorbij zijn gekomen, worden de antwoorden klassikaal besproken.

De leerling als vragensteller

Welke vragen zou de docent over de leerstof kunnen stellen? Laat leerlingen met deze gedachte in hun achterhoofd de leerstof bekijken. De meest spectaculaire werkvorm om de gemaakte vragen te behandelen is de quiz. Laat leerlingen individueel één quizvraag over elke paragraaf bedenken. Vorm daarna kleine groepen van vier leerlingen. Elke groep moet uit hun vragen de beste vragen uitzoeken (stuur de samenstelling van de groepen zo dat elke groep een andere vraag heeft). Wanneer de quiz begint, stelt de voorzitter van het groep de vraag. Een extra spelelement is wanneer de vragensteller ook punten kan verdienen, wanneer bijvoorbeeld niemand het antwoord op de vraag weet. De quiz roept bij leerlingen groot fanatisme op en het is soms moeilijk om het enthousiasme in goede banen te leiden. Stel daarom gele kaarten in. Een leerling die zich niet aan de regels houdt, bezorgt zijn groep een gele kaart; zijn groep mag één ronde niet meespelen. Tot slot is het verstandig om bij sommige klassen het aspect van snelheid af te schaffen. Stel de vraag aan maar één groep en wanneer deze groep het niet weet, kan met de klok mee de andere groepen worden afgegaan.

Geen vragen maar antwoorden

Bij binnenkomst zijn op het bord ongeveer twintig A4'tjes met antwoorden geplakt. De klas wordt verdeeld in twee teams en elk team wijst een leider aan die voor de klas komt te staan. De teams stellen om en om een vraag waarop een A4'tje op het bord het antwoord vormt. Beide leiders moeten zo snel mogelijk het antwoord op de vraag geven door met de hand op het juiste A4'tje te tikken. Wie dat het snelst doet blijft staan. De ander wordt vervangen door een volgende leerling uit het team. Het team dat de meeste vragen juist heeft beantwoord, is de winnaar.

Doorgeefvragen

Tot slot een werkvorm die het stellen en beantwoorden van vragen combineert. Elke leerling krijgt een papier en schrijft daarop een onderwerp waarover een vraag moet worden bedacht. Het blad wordt doorgegeven aan de volgende leerling die een vraag bij het onderwerp bedenkt. De derde leerling die het blad krijgt vult het antwoord in. Aan het einde worden de vragen en antwoorden besproken. Grote betrokkenheid ontstaat wanneer de leerlingen wordt verteld dat de beste vragen in de toets zullen worden opgenomen.

Christine Elout

Voorbeeld van een woordzoeker, gemaakt met *Puzzlemaker* van Discovery.

Multiculturele samenleving

E B A F K L O K Y V X Y L B D
T I C L L O T L M I K U A P N
E J T W C H L K R D F X U U F
I T D A W W L O F E L I T Z T
T H J S N J K E N I V I O X X
A S S I M I L A T I E C C S F
R Z J E T V M F J N Ë T H C Z
G P Y L S E M I G R A N T E N
E G R Z G W A S R D S R O F Y
T G J O M A L L O C H T O O N
N W T E F I U S E N S X N K P
I B J K N E T N A R G I M M I
C Z G E A M E U Y X M G D N K
J R E R Y L P T G H A H E Y B
F M B S U B F I Q U N I M D G

1. Iemand waarvan ten minste één van de ouders in het buitenland is geboren.
2. Mensen die uit hun land zijn gevlucht omdat ze gevaar lopen.
3. Wanneer iemand heel veel van zijn eigen cultuur door de dominante cultuur vervangt.
4. Iemand waarvan beide ouders en grootouders in het binnenland zijn geboren.
5. Wanneer mensen in dezelfde situatie ongelijk worden behandeld.
6. Mensen die een land verlaten.
7. Mensen die een land binnenkomen.
8. Wanneer iemand een deel van zijn eigen cultuur bewaart.
9. Overzeese gebieden die van Nederland waren, zoals Suriname en Indonesië.
10. Het heilige boek voor de moslims.
11. Iemand die de boodschap van God aan de mensen doorvertelt.

Heeft u behoefte aan meer activerende werkvormen? Bekijk dan eens het document *Activerende werkvormen van Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling (SLO)* op de website van *Maatschappij & Politiek* (www.maatschappijenpolitiek.nl).